

Найдьонов Олександр Григорович – кандидат філософських наук, доцент, докторант відділу інтернаціоналізації вищої освіти, Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

УДК 1(314/316)

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНО-СМИСЛОВИХ ВИМІРІВ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА

Доведено, що базові уявлення філософського конструктивізму, категорії симулякр і симуляція, теорія символічного обміну, символічний інтеракціонізм, «плинна сучасність» З. Баумана, теорія аутопоезису Н. Лумана, поняття «горизонт» у Е. Гуссерля і М. Гайдеггера, феноменологічна концепція життєвого світу є теоретико-методологічними принципами дослідження ціннісно-смыслових вимірів мережевого суспільства.

Ключові слова: *філософський конструктивізм, симулякр, симуляція, символічний обмін, символічний інтеракціонізм, плинна сучасність, аутопоезис, горизонт, життєвий світ.*

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПИ ИССЛЕДОВАНИЯ ЦЕННОСТНО – СМЫСЛОВЫХ ИЗМЕРЕНИЙ СЕТЕВОГО ОБЩЕСТВА

Доказано, что базовые представления философского конструктивизма, категории симулякр и симуляция, теория символического обмена, символический интеракционизм, «текущая современность» З. Баумана, теория аутопоезиса Н. Лумана, понятие «горизонт» у Э. Гуссерля и М. Хайдеггера, феноменологическая концепция жизненного мира являются теоретико-методологическими принципами исследования ценностно-смысловых измерений сетевого общества.

Ключевые слова: *философский конструктивизм, симулякр, симуляция, символический обмен, символический интеракционизм, текущая современность, аутопоезис, горизонт, жизненный мир.*

The theoretical-methodological principles of researching of an axiological and conceptual dimensions of the network society

It is proved that the basic idea of philosophical constructivism, category simulacrum and simulation, symbolic exchange theory, symbolic interactionism, Z. Bauman's "liquid modernity", theory of autoipoiesis of N. Luhmann, the term "horizon" of Husserl and Heidegger, phenomenological concept of life world is the theoretic-methodological study principles of value-semantic dimensions of the network society.

Key words: *philosophical constructivism, simulacrum, simulation, symbolic exchange, symbolic interactionism, liquid modernity, autoipoiesis, horizon, vital world.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. В основі будь-якого соціального явища чи процесу лежать регулюючі чинники, які обумовлюють процес їх появи, їх природу, будову та особливості розгортання, протікання і згорання. Ціннісно-смыслові виміри суспільства є одними з тих головних чинників, які приймають участь у вказаних процесах. Вони потребують соціально-філософського витлумачення, актуальність якого посилюється важливою відмінністю нашого часу – мережевим характером сучасного суспільства. Будучи ключовими засадами функціонування мережевого суспільства, ціннісно-смыслові виміри вимагають точного і виваженого підбору принципів їх дослідження.

Питанням теоретико-методологічних принципів дослідження ціннісно-сміслових вимірів мережевого суспільства приділяли увагу в своїх працях як провідні українські так і зарубіжні науковці. В нашому випадку мережеве суспільство розглядається як таке, що виникає в інформаційну еру і цілком обґрунтовано по відношенню до нього можна застосувати аналіз, який застосовується до теоретичних конструктів «інформаційне суспільство», «суспільство знання» тощо без їх отожднення. Отже, комунікативний аспект міжкультурної взаємодії в інформаційному суспільстві ґрунтовно досліджувала Т. В. Сулятицька [1]. Вбачаючи головною характеристикою амбівалентність глобалізації, А. В. Сакур в аналізі сучасного суспільства вказує на роль «символічних комплексів», які формують поліцентричний світогляд, альтернативну систему цінностей та замінюють реальну комунікацію символічною [2]. В. В. Посохова в складі представницького колективу дослідників проаналізувала соціально-психологічні практики життєконструювання у віртуальному світі [3, с. 256-272]. Н. Ю. Гірліна розкриває основні змістовні аспекти дослідження медіакультурного простору як середовища соціалізації і буття людини [4]. Однак праць, безпосередньо присвячених соціально-філософському аналізу теоретико-методологічних принципів дослідження ціннісно-сміслових вимірів мережевого суспільства знайти не вдалося.

Формулювання мети статті. Метою статті є обґрунтування того, що філософський конструктивізм, категорії симулякр і симуляція, теорія символічного обміну, символічний інтеракціонізм, «плинна сучасність» З. Баумана, теорія аутопоезису Н. Лумана, поняття горизонту у Е. Гуссерля і М. Гайдеггера, феноменологічна концепція життєвого світу є теоретико-методологічними принципами дослідження ціннісно-сміслових вимірів мережевого суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Протягом двадцятого століття, особливо в другій його половині, у зв'язку з появою наук інформатико-кібернетичної групи, з'явилися суттєві підстави для появи нових філософських підходів у суспільствознавстві. В кінці 70-х – на початку 80-х рр. ХХ ст. у філософії науки виник новий філософський напрям – конструктивізм (від лат. *constructio* – побудова), який проголошує нові епістемологічні підходи, в яких пізнання розуміється як активна побудова суб'єктом моделі світу, а не як просте його відображення [5]. Конструктивізм, як широкий філософський напрям проголошує, що соціальна реальність є ніщо інше як інтерпретації суб'єкта. У 1981 р. німецькою мовою вийшла збірка «Придумана дійсність» (*Die erfundene Wirklichkeit*) [6] в якій австро-американський психолог, теоретик комунікації і філософ Пауль Вацлавік (*Paul Watzlawick*) (1921-2007) вказав що для цього філософського підходу назва типу наука про дійсність (*Wirklichkeitsforschung*) [7] була б більш доречною, особливо в контексті німецької філософської традиції, ніж назва конструктивізм, яка виникла в англо-американському мовному середовищі [8, с. 31-48]. Головне питання конструктивізму, який не є гомогенною доктриною, а скоріше нагадує міждисциплінарний дискурс, що розгортається і охоплює під різними кутами зору цілий комплекс важливих філософських проблем, П. Вацлавік сформулював так: «Як ми віруємо, що те, що ми знаємо, ми знаємо?» [9].

Прихильники конструктивізму вважають, що вся реальність і судження про неї – антропогенні, антропоморфні та аксіологічні [10]. Тобто, не існує однакової для всіх об'єктивної і незалежної від людей реальності. Стисло центральна парадигма радикального конструктивізму міститься в наступній цитаті американського філософа і психолога Ернст фон Глазерсфельда, – «(а) знання не отримується пасивним шляхом, воно активно конструюється пізнаючим суб'єктом; (б) функція пізнання має адаптивний характер і слугує для організації світу досвіду, а не для відкриття онтологічної реальності» [11, с. 6]. Принципову відмінність людини від інших живих істот представники філософського конструктивізму вбачають в її творчій і постійно «самостворючій» себе сутності. Помилково вважати, що природа людини є споглядальною, а вона навіть більш ніж просто активна або діяльна.

Наступним теоретико-методологічним принципом ціннісно-сміслових вимірів мережевого

суспільства є одні із основних категорії постмодерністської філософії – симулякр і симуляція. Концепція симулякра пов'язана, перш за все, з ім'ям французького філософа Жана Бодріяра (1929-2007), на думку якого, епоха постмодернізму є не що інше, як ера тотальної симуляції, коли реальність фактично зникає. Мова йде не стільки суще, або те, що є в наявності «об'єктивно», скільки про спосіб заломлення світу в свідомості суб'єкта.

Найбільш повно характеристики епохи симуляції, розкриваються філософом в книзі «Симулякри і симуляція», що вийшла в 1981 р. [12]. Цей розгорнутий дискурс симулякру і симуляції необхідний французькому філософу, щоб попередити суспільство про наступ симулякрів третього порядку – симулякрів, заснованих на інформації, моделях, кібернетичній грі, суть яких полягає в тотальній операційності, гіперреальності, прагненні до тотального контролю. Бодріяр стверджує, що світ дедалі більше стає реальнішим за реальний: гіперреальним, – «Реальне не стирається на користь уявного, воно стирається на користь більш реального, ніж реальність: гіперреальність. Більш істинне, ніж істина: така симуляція» [13].

Симуляція є екстаз реальності – в цьому переконують деякі телевізійні канали, які транслюють реальні події в запаморочливих і стереотипних, ірреальних і рецидивних формах, і виглядає це як безглуздий і безперервний відеоряд. Зрештою симуляції реального починають переважати. Ми з усіх боків оточені цими симуляціями, що утворюють замкнене коло, циркулярну систему, яка не має ні початку, ні кінця. Симулювати не означає прикидатися. Той, хто прикидається хворим, може просто претендувати на те, що він хворий. Той, хто симулює хворобу, проявляє в собі деякі «справжні» симптоми хвороби. Симуляції підривають відмінність між істинною і брехнею, реальним і уявним. Прикладом грандіозної симуляції є Діснейленд.

Культура, котра переживає, на його думку, великомасштабну і «катастрофічну» революцію в якій маси стають все більш пасивними. Маси – це «чорна діра», що поглинає всі смисли, інформацію, комунікацію і т.д., і перетворює їх на безглуздя. Індиферентність, апатія і інерція – характеристика мас під впливом знакової системи ЗМІ, симулякрів і гіперреальності. Це зовсім не означає, що ЗМІ маніпулюють масами: самі маси постійно вимагають від ЗМІ все нових образів і вистав. Таким чином, категорія симулякр змушує дослідника проаналізувати інерцію, розчинення смислів в ЗМІ і розчинення самих мас в «чорній дірі» нігілізму і безглуздості.

Як зазначає інший французький філософ Жіль Делез (Gilles Deleuze) (1925-1995), –«Симулякр не просто вироджена копія. У ньому криється позитивна сила, яка заперечує і оригінал і копію, і модель і репродукцію» [14, с. 341]. З точки зору Делеза опозиція оригінал-копія більш не має сенсу тому, що в численній низці перевідбиттів втрачається будь-яка модель. Для нього симулякр фантазмагоричним образом, який позбавлений подібності; на противагу іконічному образу, який маючи зовнішній образ, живе відмінністю. Тобто за Делезом, справжня сутність симулякра в розбіжності, становленні, вічній зміні і несхожості в самому собі.

Теорія символічного обміну є ще одним теоретико-методологічним принципом. Вперше вона була запропонована Ж. Бодріяром, який термін «символічний обмін» та уявлення про важливу роль процесів обміну на символічному рівні запозичив у свого співвітчизника, французького філософа Жоржа Батая (Georges Bataille) (1897-1962). Існує кілька важливих і взаємозалежних тем щодо теоретизування символічного обміну, бо Бодріяр як і Батай вважає, що жертва, непродуктивне винищення цінностей і руйнівний потлач є фундаментальними для людського суспільства [15, с. 69-73]. Теорія символічного обміну є радикальною критикою економіки, оскільки економіки в раціональному сенсі, яка підтримується економічною наукою, на думку філософа, взагалі не існує. Не дивлячись на те, що, люди Заходу створили суспільство, яке засноване на ринку, вони продовжують жити в світі, рушійною силою, якого є потлач як заперечення цінності. Справжньою основою руху речей є саме символічний обмін.

У сучасному суспільстві, вважає Бодріяр, домінує не виробництво, а засоби масової інформації, кібернетичні моделі та обчислювальні системи, комп'ютери, інформаційні процесори, розваги та індустрія знань. Наслідком появи цих систем став справжній знаковий вибух. Можна

сказати, що ми перейшли від суспільства, в якому домінує виробництво, в суспільство, де панують коди (знаки) виробництва. Мета змінилася: раніше йшлося про експлуатацію і прибуток, сьогодні домінують знаки і системи, що їх виробляють. Якщо раніше ці знаки відображали щось реальне, то тепер вони співвідносяться з чимось трохи більшим, ніж вони самі. Іншими словами, знаки стали саморефлексивними. Нам сьогодні вже важко розрізнити, де реальність, а де просто знак. Кордон між знаком і реальністю зник. Це і характерно для постмодерністського світу, на відміну від світу Модерну, в якому відбувалися інші вибухи – продуктивні системи, товари, технології і т.п.

Символічний інтеракціонізм лежить в основі наступного теоретико-методологічного принципу. Термін «символічний інтеракціонізм» використав у 1969 р. американський соціолог і соціальний психолог Герберт Блумер (1900-1987) для позначення особливого підходу щодо вивчення людського життя і людської поведінки [16] і який не враховували практично всі соціологічні концепції людського суспільства. Ключова ідея даного підходу, як зазначає засновник символічного інтеракціонізму американський філософ та соціолог Джордж Герберт Мід (1863-1931), полягає в тому, що людина може ставитися до себе як до об'єкта через те, що володіє особистісним «Я» – «самістю» і означає, що людина може служити об'єктом своїх власних дій [17]. Наявність самості дозволяє людині інтерпретувати навколишній світ. Дана здатність визначає взаємодії людини з навколишнім світом. Свідоме життя людини являє собою суцільний потік формування значень речей, з якими вона має справу і які бере до уваги. Формування значень дозволяє виділяти об'єкти з навколишнього світу. Крім того, якщо людина формує значення, то це вказує, що її дії конструюються, а не просто протікають. Конструювання індивідом дії за допомогою процесу формування значень завжди проходить в соціальному контексті.

Символічний інтеракціонізм ґрунтується на інтерпретаціях людської поведінки, в основі якої «прочитуються» значущі символи, що містять соціальну інформацію. Це означає, на думку представників цього напрямку, що люди існують не в фізичному просторі, а в світі, який складається виключно з «об'єктів», якіна думку, Г. Блумера, можна розділити на три типи: фізичні об'єкти, соціальні об'єкти, і абстрактні об'єкти. Як зазначає вчений: «Сенс предмета для особистості обумовлений тим, як інші люди діють по відношенню до цієї особистості, маючи на увазі даний предмет. Тим самим, значення є соціальними продуктами, які створюються сенсами, що виникають у діяльності взаємодіючих людей» [18, с. 4-5].

Наступним принципом є концепція плинної реальності, яка відображена в однойменній книзі [19] британського соціолога Зигмунта Баумана (Zygmunt Bauman) (1925-2017) Метафора «плинна сучасність» (Liquid Modernity) при всій її не термінологічності виступає в якості основного мотиву, що забезпечує стильову і тематичну єдність погляду на соціальну реальність на межі тисячоліть. Філософ вважав, що термін «постмодерн» для пояснення соціальної реальності є дещо проблематичним, і почав використовувати термін «плинна сучасність», щоб краще описати стан постійних, останнім часом прискорених, соціальних трансформацій і змін, які відбуваються у соціальних відносинах, ідентичностях та світовій економіці. Замість звернення до концепцій сучасності чи постсучасності, Бауман обґрунтовує наявність переходу від твердої сучасності до більш рідких форм суспільного життя.

Бауман на відміну від інших теоретиків постмодерну стверджував, що сучасність характеризується двоїтим характером. З одного боку, сучасне суспільство прагне призначити, категоризувати і раціоналізувати світ, який був би керованим, передбачуваним і зрозумілим. Саме в тенденціях впорядкування, раціоналізації Макс Вебер бачив характерну силу суспільства епохи модерну. З іншого боку, сучасність характеризується зовсім новими явищами – непередбачуваністю, ірраціональністю, радикальними змінами, постійними спробами занедбати традиції і традиційні форми господарства, культури і соціальних зв'язків – «все, що тверде плавиться». Для Баумана, постмодернізм є показником неспроможності сучасної людини раціоналізувати світ і посилити його здатність до постійної зміни.

Ознаки плинної сучасності найбільш яскраво виражені в теперішніх підходах до самоідентифікації. У плинній сучасності, побудова чіткої ідентичності, яка співвідноситься з плином часу і простором стає все більш неможливою, з точки зору Баумана. Наявна недооцінка пошуку глибоких соціальних сенсів на користь скороминущого соціального досвіду. Тотальна невизначеність під дією різноманітних факторів свідчить про поступову втрату людиною контролю над соціально значимими процесами і збільшується відчуття особистісної незахищеності під дією непідвласних їй сил.

Наступним теоретико-методологічним принципом дослідження мережевого суспільства є теорія аутопоезису німецького філософа і соціолога Нікласа Лумана (Niklas Luhmann) (1927-1998), який пропонує переформулювати соціологічну теорію на основі поняття «комунікація». До цього теорія суспільства спиралася на поняття «дія». Це найбільш значуща частина роботи над поняттям суспільства – точно виявити операції, які відтворюють з власних продуктів саму суспільну систему. З огляду на те, що дія співвідноситься з місцем у просторі, тобто несоціальними елементами – суб'єктом, організмом, особистістю, вона автоматично не може представити коректного поняття «суспільства», а от поняття «комунікації» якраз здатне запропонувати уявлення про соціальну систему як про аутопоезисну, оперативну закриту систему, усі компоненти якої – комунікації, відтворюють себе за допомогою мережі цих компонентів – мережі комунікацій. Зробити поняття «комунікації» вирішальним для визначення поняття «суспільства» здатен лише погляд на суспільство як на аутопоезисну систему комунікацій. З цього обґрунтовано витікає, що операціями відтворення такої системи є комунікації. Ми досягнемо необхідної строгості поняття, підкреслює Луман, якщо теорію суспільства побудуємо на двох принципових підходах: системному та комунікативному.

Системність та функціональність, яка виражена в комунікаційній природі соціальності, демонструє вирішальне значення самоорганізації, саморегуляції та раціонального цілепокладання розвитку суспільства. Саме вони забезпечують соціальну еволюцію, оптимальну будову суспільства, форму державного устрою, політичний режим та зменшення соціальної ентропії.

Соціальні системи поведінки яких підпорядкована досягненню осмислено визначених цілей належать до найскладніших видів систем, оскільки вони є телеологічними системами. Найбільш високий рівень організованості притаманний народам, які здатні творити системи з високою самоорганізацією, коли етнічна пам'ять та когнітивні можливості поліпшують адаптативні властивості і спроможність навчатися, еволюціонувати в процесі етно- і соціогенезу. За допомогою управлінських механізмів налагоджується функціонування, координація та субординація. Це передбачає наявність механізмів самоорганізації, саморегуляції і цілераціонального управління та цілепокладання у складноорганізованих системах.

Зміст наступного принципу дослідження ціннісно-сміслових вимірів мережевого суспільства пов'язаний з поняттями «горизонт», який у Е. Гуссерля і М. Гайдеггера використовується для прояснення суспільних сенсів. У феноменології Гуссерля термін - метафора «горизонт» означає істотну властивість всякого інтенціонального переживання, чи іншими словами, – визначене «поле», яке необхідно супроводжує переживання, яке мається на увазі. Вказуючи на те, що життєвий досвід має певні межі, Гуссерль разом з тим відмічає нескінченну його відкритість, тому що він перетікає разом з плином переживання, постійно співвідносячись з новими спроможностями свідомості, які з ним пов'язані. За допомогою горизонтних структур здійснюється зв'язність потоку свідомості та конституювання сенсу.

Початковим горизонтом у феноменології Гуссерля є часовий. Будь-яка свідомість має свою внутрішню структуру. Точка «Тепер» – первісне враження в сприйнятті, є початковою позицією свідомості - часу і завжди дана у зв'язку з цілим усієї свідомості, тобто в передданих горизонтах минулого і майбутнього. Кожне актуальне переживання несе з собою «хвіст» колишніх переживань передбачає майбутнє. Ще філософом виділяється горизонт перцептуального поля. Тут, на думку Гуссерля, сприйняття будь-якої речі завжди відбувається у внутрішньому і

зовнішньому горизонті. Внутрішній горизонт речей – це множина припущень, але ще не розкритих їх визначень, множина «визначених невизначеностей». «Позаду» внутрішнього горизонту розгортається зовнішній горизонт речей, утворений співприсутністю інших речей. Всі окремі горизонти органічно зливаються в єдиний тотальний горизонт, який ми називаємо «життєвим світом».

Феноменологічна концепція життєвого світу є ще одним теоретико-методологічним принципом дослідження мережевого суспільства. Вперше поняття «життєвого світу» представлено в роботі німецького філософа Едмунда Гуссерля (1859-1938) «Картезіанські роздуми» [20], воно займає важливе місце в пізній феноменології філософа, особливо в роботі «Криза європейських наук» [21]. Це поняття стало результатом реакції на одновимірний світ, створений завдяки класичній науці. Її установки нараціоналізм, позитивізм, механіцизм, природознавчу математизовану науку як єдино правильний тип мислення і знання зазнала краху з моменту появи некласичної науки. Гуссерль намагається подолати ситуацію, що склалася, яку він називає «кризою європейських наук». На його думку, раціоналізм страждає однобічністю, він витіснив з області пізнання смислове, тобто духовне начало.

Життєвий світ являє собою те, що робить можливим комунікацію і надає індивідам можливість розуміти один одного. Інтерпретація смислів в процесі спілкування можлива тільки в разі наявності контексту, тобто того, що відтворюється в культурній традиції і також входить в область життєвого світу. У цьому сенсі для людини мова, що забезпечує її мислення, так само є одним з компонентів життєвого світу, який задає горизонт цього мислення і визначає його можливі межі.

Висновки з дослідження і перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. Таким чином, теоретико-методологічні принципи дослідження ціннісно-смислових вимірів мережевого суспільства, які базуються на вказаних філософських напрямках та категоріях, виглядають так:

Філософський конструктивізм – принцип базується на тому, що знання створюються суб'єктом на основі досвіду взаємодії зі світом і залежать від мотивації суб'єкта пізнання, мови опису, операціональних засобів, культури суспільства, особистісними особливостями суб'єкта пізнання, його «картиною світу», і в принципі не є калькою («відображенням») реальності. Знання не містяться безпосередньо і не беруться з неї у ході «руху від відносної до абсолютної істини», а вибудовуються суб'єктом, що пізнає у вигляді моделей, які можуть бути або взаємодоповнюючими, або альтернативними. На концепції, моделі, теорії діють не тільки особливості об'єкта пізнання – мережевого суспільства, але й суб'єкта пізнання, який наділений культурою, цінностями, мотивацією, мовою описання.

Категорії симулякр, симуляція як принцип дослідження націлює на осягнення відношень між реальністю, знаками, смислами та суспільством. Симуляція є не просто імітацією реальності, а симулювати не означає прикидатися. Симуляція це істина, яка намагається довести, що вона більше ніж просто істина, а симулювати означає намагання підірвати відмінність між істиною і хибою, реальним та уявним. Симулякр, як продукт симуляції, слугує для імітації і перебільшення реальності. Симулякр спрямований на виявлення явищ мережевого суспільства, які засновані на інформації, різного роду моделях, кібернетичних іграх тощо, які спрямовані на тотальний контроль, гіперреальність, тотальну операційність для породження ірраціональних і безглузких соціальних явищ. В чому причина індиферентності, апатії і інерції частини суспільства? Який смисл в тому, що маси постійно вимагають від ЗМІ все нових образів і вистав? Як протистояти розчиненню, розмиванню, маскуванню, спотворенню смислів в державному управлінні, медіа і соціальних комунікаціях? Цей принцип націлює в першу чергу на те, щоб зберегти бачення істинного і хибного в мережевому суспільстві, втілити смисл і видалити безглуздя з суспільної життєдіяльності.

Теорія символічного обміну як принцип націлює на дослідження домінуючих сьогодні знаків

мережевому суспільстві і систем, що їх виробляють: засоби масової інформації, кібернетичні моделі та обчислювальні системи, комп'ютери, інформаційні процесори, розваги та індустрія знань. Наслідком появи цих систем став справжній знаковий вибух і відбувся перехід від суспільства, в якому домінує виробництво, в суспільство, де панує виробництво кодів (знаків). Інформаційна ера спричинила новий вид обміну – символічний. Якщо раніше люди обмінювалися речами, то зараз все більшу роль починає відігравати обмін символами, який впливає не тільки на специфіку і характер взаємодії між людьми, але й на будову суспільства.

Символічний інтеракціонізм як принцип говорить про те, що для того, щоб зрозуміти соціальне життя, слід зрозуміти зміст соціальних взаємодій в їхньому символічному значенні. Свідоме життя людини являє собою суцільний потік формування значень речей, з якими вона має справу і які бере до уваги. Виділення об'єктів з навколишнього світу на основі продукування значень вказує на те, що соціальні процеси не просто протікають, а вибудовуються на основі цінностей і смислів. Конструювання індивідом дії за допомогою процесу формування значень завжди проходить в соціальному контексті. Принцип дослідження орієнтує на пошук цінностей, сенсів та соціального контексту на основі яких людина творить значення.

Наступним принципом є концепція плинної реальності: здатність суспільства до постійних конструктивних змін. Головними еволюційними мітками стають швидкість руху і прийняття рішень. Цей принцип загострює необхідність визначення смислу соціальнозначимих процесів та розуміння дії різноманітних факторів, які на них впливають, забезпечення контролю над ними. Процеси самоідентифікації, побудова міцної ідентичності знаходиться в полі зору цього пізнавального принципу. Як не розгубити, а зберегти пошук і дотримання глибокого соціального сенсу організація життя мережевого суспільства посеред пошуків скороминущого соціального досвіду? Як зменшити тотальну невизначеність, відчуття особистісної незахищеності людини та збільшити силу життєтворчих процесів мережевого суспільства?

Принцип дослідження, що спирається на теорію аутопоезісу має принципову орієнтацію на системність та функціональність, яка виражена в комунікаційній природі соціальності, демонструє вирішальне значення самоорганізації, саморегуляції та раціонального цілепокладання, які впливають на соціальну еволюцію, будову суспільства, форму державної влади та зменшення чи збільшення соціальної ентропії.

Поняття горизонту у Гуссерля і Гайдеггера дозволяє сформулювати пізнавальний принцип за допомогою якого відбувається конституювання сенсу. Тільки в ході тлумачення світоглядного і ціннісно-сміслового соціального горизонту прояснюється ніколи не представлений в готовому вигляді сенс.

Феноменологічна концепція життєвого світу є ще одним теоретико-методологічним принципом дослідження мережевого суспільства. Життєвий світ являє собою те, що робить можливим комунікацію і надає індивідам можливість розуміти один одного. Інтерпретація смислів в процесі спілкування можлива тільки в разі наявності контексту, тобто того, що відтворюється в культурній традиції і також входить в область життєвого світу.

Напрямок подальших досліджень теоретико-методологічних принципів дослідження мережевого суспільства вбачається в можливому розширенні їх кількості та їх пізнавальних можливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сулятицька Тетяна Василівна. Міжкультурна взаємодія в інформаційному суспільстві: комунікативний аспект [Текст]: монографія / Т. В. Сулятицька. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2013. – 167 с.
2. Сакун А. В. Трансформація структур соціальності в умовах інформаційного світу: вектор

інновації / А. В. Сакун // Гілея: науковий вісник.– 2014.– Вип. 88.– С. 128-132.

3. Психологія життєтворення особистості в сучасному світі: монографія / Ю. Д. Гундєртайло, В. О. Климчук, О. Я. Кляпець та ін.; за ред. Т. М. Титаренко; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – К.: Міленіум, 2016. – 320 с.

4. Гирлина Н. Ю. Ценностное измерение социализации личности в современном медиакультурном пространстве [Электронный ресурс] // Приволжский научный вестник. – 2016. – №4 (56). URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/tsennostnoe-izmerenie-sotsializatsii-lichnosti-v-sovremennom-mediakulturnom-prostranstve> (дата обращения: 10.03.2017).

5. Фатенков А. Н. Стратегия осмысления бытия: реализм в полемике с конструктивизмом и теорией отражения // Вопросы философии. – Москва, 2011. – № 12. – С. 117-128.

6. Watzlawic Paul. Dierfundene Wirklichkeit, Wiewissenwir, waswirzuwissenglauben //BeiträgezumKonstruktivismus.– Piper, München 1981. – 336 p.

7. Wirklichkeits for schung – з німецької перекладається як дослідження дійсності, дослідження реальності, дослідження світу або стану речей, який існує не в уяві, а насправді. Повна назва

8. Ватцлавик П. Адаптация к действительности или адаптированная «реальность»? Конструктивизм и психотерапия / Цоколов С. Дискурс радикального конструктивизма: Традиции скептицизма в современной философии и теории познания. – Munchen: VerlagMunchen, 2000. – с. 31-48.

9. DellP. F. The Invented Reality: How Do We Know What We Believe We Know? (ContributionstoConstructivism) //FamilyProcess. – 1985. – Т. 24. – №. 2. – С. 287-290.

10. Глазерсфельд Е. фон Вступ до радикального конструктивізму // Філософська думка : український науково-теоретичний часопис / НАНУ, Ін-т філософії НАНУ. – Київ, 2001. – № 2. – С.33-58.

11. Цоколов Сергей. Дискурс радикального конструктивизма: Традиции скептицизма в современной философии и теории познания / Сергей Цоколов. – Munchen: VerlagMunchen, 2000. – 332 с.

12. Бодрийяр Жан. Симулякри і симуляція [Текст] / Ж. Бодрийяр ; пер. з фр. В. Ховхун. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004. – 230 с.

13. Бодрийяр Ж. Фатальные стратегии. Часть 1. «Экстаз и инерция» [Электронный ресурс] // 1983. – URL: <http://www.filosof.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000327/>. (дата звертання: 23.03.2017).

14. Делёз Ж. Логика смысла:The atrum philosophicum: Пер. с фр. – М.: «Раритет», Екатеринбург: «Деловая книга», 1998. – 480 с.

15.Потlach – роздача людиною подарунків для підвищення власного статусу і рангу. Аналіз соціально-філософської інтерпретації обряду «потlach» як альтернативної економічної моделі, яка представлена в роботах французького філософа Гі Дебора в контексті антропологічних досліджень М. Мосса і соціально-філософських ідей Ж. Батая, можна знайти в статті Михайленко С. Б. Социально-философскоепрочтениеобычая «потлача» (на основеработГиДебора) // Вестник МГОУ. Серия «Философские науки». – 2013. – № 2. – С. 69-73.

16. Блумер Г. Общество как символическая интеракция // Современная зарубежная социальная психология. М. – 1984. – С. 173-179.

17. Мід Джордж Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста [Текст] / Д. Г. Мід; пер. з англ. та передм. Т. Корпало. – К.: Український Центр духовної культури, 2000. – 374 с.

18. Blumer H. The Methodological Positionof Symbolic Interactionism.In: Blunter H. Symbolic

Interactionism. Perspective and Method. Berkeley: University of California Press, 1969.

19. Бауман Зигмунт. Текущая современность [Текст] / З. Бауман; пер. с англ. Ю. В. Асочакова. – СПб. [и др.] : ПИТЕР, 2008. – 238 с.

20. Гуссерль Эдмунд. Картезианские размышления [Текст] / Э. Гуссерль; пер. с нем. Д. В. Скляднева. – СПб.: Наука : Ювента, 1998. – 316 с.

21. Гуссерль Е. Криза європейських наук і трансцендентальна феноменологія. Вступ до феноменологічної філософії // Філософська думка. – 2002. – № 3. – С. 134-149.

Новосад Крістіна Ярославівна – асистент кафедри соціології та соціальної роботи
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

УДК 314.74

НОВІ СОЦІАЛЬНІ РИЗИКИ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

У статті проаналізовано процес перетворення традиційних соціальних ризиків трудових мігрантів у нові форми. Мета статті – окреслити основні риси нових соціальних ризиків міжнародних трудових мігрантів. Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань: розглянути концептуальні моделі дослідження ризиків, визначити специфіку дослідження соціальних ризиків трудових мігрантів, окреслити сфери проявів нових соціальних ризиків, що загрожують міжнародним трудовим мігрантам. Робиться наголос на те, що в умовах становлення постіндустріального суспільства традиційне ототожнення соціальних ризиків із нормативно-правовою закріпленістю соціально-значимих обставин поступаєтья новому розумінню. Доведено, що нові соціальні ризики стали викликом для держави загального добробуту, оскільки раніше вони або не були розпізнані, або не були достатньо поширені, або перебували поза межами компетенції держави.

Зроблено висновок про те, що соціальні ризики привнесені в повсякденне життя мігрантів їх власною діяльністю. Апріорною причиною соціальних ризиків виступає релевантність знання. Складності унаочнення та ідентифікації соціальних ризиків спричиняє ілюзію їх відсутності або редукацію соціальних ризиків до компенсації можливих втрат. Традиційний підхід, ототожнюючи соціальні ризики із нормативно-правовою закріпленістю соціально-значимих обставин, знімає проблему унаочнення та ідентифікації соціальних ризиків. Механізм компенсації спроцує інституціоналізацію соціальних ризиків, але стає перешкодою до їх подальшого вивчення та управління.

Поруч із традиційним розумінням соціальних ризиків формується сучасна форма їх ідентифікації, яка враховує реалії постіндустріального суспільства. Нові соціальні ризики стали викликом для держави добробуту, оскільки раніше вони або не були розпізнані, або не були достатньо поширені, або перебували поза межами компетенції держави. В умовах високої міграційної мобільності соціальна держава стає джерелом соціального відчуження. Слідуючи логіці економічної рентабельності, вона вводить у політику національно-етнічні відмінності, урізає права і привілеї, етнізує проблему справедливості. Нові соціальні ризики проявляють себе найбільше там, де соціальна держава має найменший правовий захист, насамперед у вирішенні проблем соціального виключення та міжнародного тероризму.

Подальшого дослідження потребують ризики міжкультурних комунікації трудових мігрантів